

Obsah

1	Úvod	11
1.1	Základní pojmy	11
1.2	Charakteristika základních typů operačních systémů	13
1.2.1	Univerzální operační systémy	13
1.2.2	Specializované operační systémy	18
2	Použité jazykové prostředky	25
2.1	Struktura jednoduchého programu	25
2.1.1	Volba podmnožin z jazyka Ada	25
2.1.2	Struktura jednoduchého programu	25
2.1.3	Knihovňní jednotky	26
2.2	Typy	28
2.2.1	Strukturované typy	30
2.3	Příkazy	34
2.3.1	Jednoduché příkazy	34
2.3.2	Strukturované příkazy	35
2.4	Podprogramy	37
2.4.1	Procedury a funkce	37
2.4.2	Parametrizace podprogramů	38
2.5	Moduly a implementace abstrakce datových typů	39
2.6	Paralelismus	41
2.7	Specifikace reprezentací	42
3	Technické prostředky počítačů	43
3.1	Úvod	43
3.2	Střediskové počítače	43
3.3	Minipočítače	50
3.4	Mikropočítače	56
4	Architektura operačních systémů	63
4.1	Všeobecně o architektuře	63
4.2	Jednoduchý monouživatelský operační systém	63
4.3	Monouživatelský operační systém s paralelním zpracováním	68
4.3.1	Triviální paralelismus	68
4.3.2	Uživatелеm řízené přepínání kontextu	73
4.3.3	Automatizované přepínání kontextu	78
4.4	Víceuživatelské operační systémy	96
5	Paralelní procesy	115
5.1	Základní pojmy paralelních procesů	115
5.1.1	Proces	115
5.1.2	Jazykové prostředky pro vyjádření paralelismu	116
5.1.3	Časová závislost	119
5.2	Obecné otázky synchronizace	123
5.2.1	Co je synchronizace a jak ji modelujeme	123
5.2.2	Přehled klasických synchronizačních úloh	128
5.2.3	Uvážnutí a stárnutí	134
5.3	Jak synchronizovat	136
5.3.1	Pasivní čekání	137
5.3.2	Aktivní čekání	142
5.3.3	Synchronizace kritických sekcí aktivním čekáním	145
5.3.4	Technické prostředky usnadňující aktivní čekání	150

5.3.5	Rozdělení synchronizačních nástrojů	152
5.4	Univerzální synchronizační nástroje nižší úrovně	152
5.4.1	Semafory	153
5.4.2	Zasílání zpráv	156
5.5	Synchronizační nástroje vyšší úrovně pro společnou paměť	167
5.5.1	Monitory	167
5.5.2	Jazyková vyjádření kritických sekcí	177
5.6	Synchronizační nástroje vyšší úrovně pro distribuované prostředí	178
5.6.1	DP — distribuované procesy	179
5.6.2	CSP — komunikující sekvenční procesy	181
5.6.3	Souběh — rendezvous — Ada	183
5.7	Řešení prakticky důležitých případů uváznutí	185
5.7.1	Uváznutí při přidělování prostředků	185
5.7.2	Uváznutí při komunikaci procesů pomocí zasílání zpráv	186
6	Přidělování procesoru, operace s procesy	190
6.1	Procesor a proces	190
6.2	Příklad realizace modulů jádra souvisejících se změnami stavu procesů	190
6.3	Techniky přidělování procesoru	194
6.3.1	Cílová kritéria	194
6.3.2	Cyklické plánování	194
6.3.3	Prioritní strategie plánování	196
6.3.4	Kombinované plánovací strategie	197
7	Přidělování paměti	199
7.1	Funkce operační paměti	199
7.2	Základní principy přidělování paměti	199
7.3	Metody dynamické transformace adres	201
7.3.1	Identické zobrazení	201
7.3.2	Zobrazení pomocí mapovacího registru	201
7.3.3	Zobrazení pomocí tabulek	201
7.4	Jediný souvislý úsek	201
7.4.1	Princip	201
7.4.2	Ochrana paměti	203
7.4.3	Výměna obsahu úseku	204
7.4.4	Překrývání segmentů	206
7.4.5	Hodnocení	209
7.5	Statické souvislé úseky	210
7.5.1	Princip	210
7.5.2	Ochrana paměti	210
7.5.3	Fragmentace paměti	211
7.5.4	Otázky implementace	211
7.5.5	Hodnocení	212
7.6	Dynamicky tvořené souvislé úseky	212
7.6.1	Princip	212
7.6.2	Dynamické přemísťování úseků	214
7.6.3	Otázky implementace	214
7.6.4	Hodnocení	216
7.7	Stránkování	216
7.7.1	Princip	216
7.7.2	Dynamická transformace adres při stránkování	218
7.7.3	Ochrana paměti	220
7.7.4	Sdílení adresových prostorů	220
7.7.5	Techniky implementace	222
7.7.6	Hodnocení	225
7.8	Segmentace	226
7.8.1	Princip	226
7.8.2	Dynamická transformace adres při segmentaci	226
7.8.3	Sdílení adresových prostorů	228
7.8.4	Hodnocení	229
7.9	Virtualizace paměti stránkováním na žádost	229
7.9.1	Princip	229

7.9.2	Techniky implementace	232
7.9.3	Nahrazovací algoritmy	233
7.9.4	Vliv paralelního zpracování na výběr obětí	237
7.9.5	Zamykání stránek	239
7.9.6	Hodnocení	239
7.10	Virtualizace paměti segmentováním na žádost	240
7.10.1	Princip	240
7.10.2	Příklady řešení	240
7.10.3	Dynamické sestavování	243
7.11	Kombinované virtualizační techniky	243
7.11.1	Segmentace logického adresového prostoru	243
7.11.2	Segmentace tabulky stránek	246
7.11.3	Kombinace segmentace LAP a tabulky stránek	247
8	Ovládání periférií	248
8.1	Ovladače	248
8.2	Ovladače z hlediska uživatelského vzhladu	251
8.2.1	Rozdělení ovladačů podle uživatelského vzhladu	251
8.2.2	Uživatelsky synchronní ovladač	253
8.2.3	Uživatelsky asynchronní ovladač	253
8.3	Ovladače z hlediska implementace	256
8.3.1	Čekání na dokončení periferní operace	256
8.3.2	Implementace uživatelsky synchronních ovladačů	258
9	Systémy ovládání souborů	264
9.1	Fyzická organizace dat na V/V médiích	264
9.1.1	Blok	264
9.1.2	Charakteristika periférií	264
9.1.3	Svazek	265
9.2	Soubor	265
9.2.1	Struktura souboru	265
9.2.2	Soubory na magnetické páse	265
9.2.3	Organizace dat na discích	266
9.2.4	Typ souboru	266
9.2.5	Soubor a svazek	267
9.2.6	Záznam a blok	267
9.2.7	Přístupová práva, ochrana souborů	267
9.2.8	Řídicí blok souboru	268
9.3	Adresáře souborů	268
9.3.1	Adresář	268
9.3.2	Jednourovňové adresáře	269
9.3.3	Dvourovňové adresáře	270
9.3.4	Stromová struktura adresářů	272
9.3.5	Acyklická struktura adresářů	274
9.3.6	Cyklická struktura adresářů	275
9.4	Operace nad soubory	276
9.4.1	Přehled základních operací	276
9.4.2	Implementace operací GET a PUT	277
9.5	Přístupové metody k záznamům souborů	278
9.5.1	Klasifikace přístupových metod	278
9.5.2	Sekvenční přístup	278
9.5.3	Přímý přístup	279
9.5.4	Index sekvenční přístup	281
9.5.5	Virtuální přístupové metody	281
9.6	Přidělování prostoru souborům na diskových pamětech	281
9.6.1	Úvod do problému	281
9.6.2	Správa volné paměti	282
9.6.3	Přidělování souvislých oblastí	282
9.6.4	Přidělování nesouvislých oblastí	284
10	Příklad jádra operačního systému	289
10.1	Základní funkce jádra	289
10.2	Přidělování procesoru, operace se semaforey	292

10.3	Přidělování paměti	297
10.4	Operace pro výměnu zpráv	300
10.5	Vytváření a rušení procesů	303
10.6	Ovládání periférií	303
11	Řídicí jazyky	307
11.1	Charakteristika řídicího jazyka	307
11.2	Řídicí jazyk operačního systému OS/EC	308
11.3	Řídicí jazyk operačního systému Unix	312
11.3.1	Charakter operačního systému Unix	312
11.3.2	Systém ovládání souborů v operačním systému Unix	313
11.3.3	Přístupová práva	314
11.3.4	Vytvoření relace uživatel — systém	315
11.3.5	Struktura příkazů řídicího jazyka	316
11.3.6	Operace se soubory dat na úrovni řídicího jazyka shell	318
11.3.7	Režimy zpracování příkazů, sekvence příkazů	320
11.3.8	Složené příkazy řídicího jazyka shell	322
11.3.9	Ostatní konstrukce řídicího jazyka shell	324
11.3.10	Standardní proměnné řídicího jazyka shell	325
11.3.11	Uživatелеm definované proměnné řídicího jazyka shell	325
11.3.12	Systémové programy vytvářející uživatelské rozhraní	326
11.3.13	Vytváření a rušení procesů interpretem řídicího jazyka shell	326
11.4	Grafické řídicí jazyky	327
11.4.1	Uživatelé grafických řídicích jazyků	327
11.4.2	Grafický řídicí jazyk GEM	328
11.4.3	Uživatelské rozhraní vytvářené interpretem řídicího jazyka GEM	328
12	Operační systémy pro distribuované prostředí ..	333
12.1	Počítačová síť	333
12.1.1	Typy sítí	333
12.1.2	Proč se používá počítačová síť	335
12.2	Metodika tvorby distribuovaných systémů	337
12.2.1	Hierarchická výstavba distribuovaného systému	337
12.2.2	Topologie distribuovaných systémů	340
12.2.3	Přístup k přenosovému médium	342
12.3	Sítově orientovaný operační systém Unix 4.3BSD	343
12.3.1	Počítačová síť Unix 4.3BSD (DARPA/Berkeley)	343
12.3.2	Služby transportní vrstvy pro zaslání zpráv	344
12.3.3	Struktura programů klienta a serveru	350
12.4	Synchronizace v distribuovaných systémech	353
12.4.1	Synchronizace kritických sekcí	353
12.4.2	Uspořádání událostí v distribuovaném systému	354
12.4.3	Centralizované uspořádání událostí	355
12.4.4	Decentralizované uspořádání událostí	357
12.4.5	Centralizovaná implementace semaforů	358
12.4.6	Decentralizovaná implementace kritických sekcí	359
12.4.7	Ošetření základních poruch	360
12.5	Uvážnutí v distribuovaných systémech	362
12.6	Prostředí pro tvorbu distribuovaných aplikací	365
12.6.1	Služby pro podporu tvorby distribuovaných aplikací	365
12.6.2	Systémy ovládání souborů v distribuovaných systémech	368

PŘÍLOHY

A	Volání jádra operačního systému CP/M	371
A.1	Definice použitých typů	371
A.2	Služby operačního systému CP/M	373
B	Volání jádra operačního systému MS-DOS	379
B.1	Poznámky k typům	380
B.2	Poznámky k parametrům volání jádra	380
B.3	Služby pro ovládání standardních znakových periférií	380
B.4	Služby správy paměti	382

B.5	Služby správy procesů	383
B.6	Služby systému ovládání souborů	384
B.6.1	Základní množina služeb	384
B.6.2	Služby řídicí sdílení souborů	386
B.6.3	Služby pro ovládání periférií	387
B.6.4	Služby pro práci s adresáři	389
B.7	Sítově orientované služby	391
B.8	Služby pro podporu národních jazyků	393
B.9	Pomocné služby	393
C	Volání jádra operačního systému Unix	397
D	Řídicí jazyk uživatelského rozhraní CP/M	406
E	Řídicí jazyk uživatelského rozhraní MS-DOS	410
F	Řídicí jazyk uživatelského rozhraní Unix	416
	Literatura	431
	Rejstřík	435